

24.2.2022

PRISPEVEK ZDUS**ZA POROČILO O URESNIČEVANJU MADRIDSKEGA MEDNARODNEGA NAČRTA ZA STARANJE (MIPAA) V OBDOBJU 2018 DO 2022**

Ob upoštevanju zavez MIPAA, Strategije dolgožive družbe RS, drugih dokumentov, ki zadevajo starejše in staranje, ter ob upoštevanju dejanskega položaja starejše populacije v RS je bil v letu 2018 v ZDUS pripravljen in sprejet Memorandum 2018, ki vsebuje podatke o značilnostih starejših v RS in njihov položaj ter številne predloge za delovanje in ukrepanje vlade ter drugih odločevalcev na vseh področjih, ki zadevajo starejše in vplivajo na njihovo življenje. Predlogi in pobude po področjih:

Pokojninski sistem z zahtevami po tekočem usklajevanju pokojnin, pokritju izpadlega dela izplačil v času restriktivnega zakona o uravnoteženju javnih financ in ohranjanje solidarnosti v prvem, javnem pokojninskem stebru z izboljšanjem razmerja med poprečno plačo in poprečno pokojnin, dvig pokojninske osnove in možnost postopnega prehoda v pokoj v kombinaciji z trgom dela, kar vse so pomembni elementi zmanjšanja revščine k čemur se je zavezala naša država;

Delovna aktivnost starejših z ustvarjanjem pogojev za daljše delo, prilagodljivim delovnim časom, prilagajanjem delovnih mest starejšim, izobraževanjem in učenjem, mentorstvom, usposabljanjem za delo s posebnim poudarkom na digitalizaciji;

Samostojno in zdravo življenje, ki ga lahko zagotovi večja dostopnost do zdravstvenih storitev, ohranitev in ureditev javnega zdravstva v kombinaciji z zasebnim, uvajanje telemedicine in ustrezne dolgotrajne oskrbe;

Socialnovarstvena politika zahteva dostopnost do vseh virov, ki zagotavljajo človeku dostojno življenje, kot so delo, zdravje, kultura, bivalni in gibalni pogoji, izobraževanje, vključenost v družbeno odločanje, sprejem zakona o dolgotrajni oskrbi z vsemi vidiki uresničevanja, spremembe standardov in normativov ter povečanje kapacitet v domovih za starejše, ureditev statusa neformalnih oskrbovalcev in njihovo vključitev v sistem dolgotrajne oskrbe, razvoj skupnostnih in drugih oblik bivanja, skrb za dementne osebe in kvalitetni nadzor nad oskrbo starejših.

Vse navedeno spremlja ugotovitev, da se državljani in upokojenci RS zavedamo, da brez uspešnega gospodarstva ne bomo dosegli blaginje, ki smo jo načrtovali v razvojnih dokumentih in, da moramo sodelovati pri razvoju programov in projektov katerih izdelki bodo visoke kvalitete, velike uporabne vrednosti in proizvodnja katerih bo imela visoko dodano vrednost.*

.....

*Memorandum 18 je bil posredovan vsem inštitucijam in odločevalcem v državi. Vsebine, ki zadevajo zahteve in predloge iz Memoranduma lahko najdete v posameznih segmentih v vseh točkah tega poročila.

1 prepoznavanje potenciala starejših,

Procesi oblikovanja politik in sprejemanje ukrepov v zadnjih treh letih kažejo na to, da se je v družbi in njenih vplivnih dejavnikih povečalo zavedanje na eni strani o demografskih spremembah in njihovem vplivu na celoten družbeni razvoj in na drugi o vrednosti prispevka starejših ljudi za utiranje poti do rešitev, ki so v končni fazi v dobrobit vseh starostnih skupin. Naša zveza pa tudi druge NVO smo vabljeni k obravnavi zakonodajnih in drugih dokumentov v javni razpravi, ki jih sprejema vlada ali Državni zbor. Enako velja za mednarodne dokumente v katerih obravnavo, sprejem ali izvajanje se vključuje Slovenija. V vseh teh obravnavah spremljamo vidike vpliva njihovih vsebin in določb na starejše ljudi. Imamo možnost sooblikovanja politik in kreiranja ukrepov. Imamo posvetovalne razgovore z vladnimi resorji že v fazi priprave zakonov ali izvršilnih aktov, ki so posebej pomembni za položaj starejših ali vplivajo na možnosti sodelovanja in solidarnosti med generacijami. Politične stranke poslušajo naše predloge, tudi zapišejo določene cilje v svoje programe. Na njihovo realizacijo v toku mandata vlade in parlamenta pa jih je potrebno stalno opozarjati. Za predlaganje amandmajev na zakonska besedila v Državnem zboru pa je poslance treba posebej prepričati in za to pridobiti.

Pri Vladi RS je bil ustanovljen Svet za staranje in medgeneracijsko sodelovanje, ki je usmerjal pripravo Strategije dolgožive družbe. V tem procesu so sodelovale tudi nevladne organizacije. Sprejeta je bila koncem 2017. Izdelan bil je tudi Akcijski načrt za njeno uresničevanje, v letu 2019 in 2020, pri čemer je v fazi priprave sodelovala tudi ZDUS. Žal še ni doživel končne faze, to je sprejema na vladi, izvajajo pa se programi in projekti, ki imajo finančno pokritje v državnem proračun ali v koriščenju sredstev iz evropskih skladov. Za starejše je pomembna Javna najemna služba v okviru stanovanjske politike in sofinanciranje projektov, ki izboljšujejo položaj in aktivnost starejših ljudi. Med slednjimi je tudi socialnovarstveni program Starejši za starejše in sofinanciranje športnih, kulturnih in rekreacijskih programov društev upokojencev. Zasnovan je bil tudi Urad za starejše, pozneje preimenovan v Urad za demografijo pri vladi RS, ki še ni v polni funkciji.

Nekatere akcije v katere smo bili starejši vključeni preko svojih asociacij so bile uspešne. V njih smo podprli ali sodelovali v razpravah ter mestoma tudi doživeli sprejem tako dokumentov na nacionalni ravni kot tudi mednarodnih. Naj omenim široko obravnavo in podporo Zeleni knjigi o staranju EK, vključevanje v več letnih in dolgoročnejših razvojnih resolucij - o socialni politiki, izobraževanju in usposabljanju ter o izobraževanju odraslih, program za krepitev in odpornost EK, Izhodišča kohezijske politike EU 2022 do 2027, razvojni dokument Slovenija 2030 in cilji trajnostnega razvoja ZN, Zakona o dolgotrajni oskrbi sprejet po mnogih letih naporov, zakonske spremembe na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanj - zadnja omogoča financiranje športnih in rekreacijskih dejavnosti starejših,

uvajanje e-oskrbe starejših na domu, kar je v nekaterih evropskih državah že del zdravstvenega programa, itd.

Imamo še vrsto predlogov za zakonske spremembe, ukrepe in oblikovanje politik ter programov na področjih, ki vplivajo na položaj posameznikov in skupin, lahko zagotovijo boljši položaj starejših, zmanjšajo revščino, preprečujejo širitev starizma in omogočajo aktivno in dostojno staranje ter so tudi vsebine našega sedanjega dela in načrtov za bodoče delo.

Naj navedem le nekaj od teh:

področje trga dela in prispevek akumuliranega znanja starejših za povečanje delovnih rezultatov na vseh področjih, pokojninski sistem in odmera pokojnin, zdravje in spremembe v zdravstvenem sistemu, izvršilnimi predpisi za implementacijo dolgotrajne oskrbe, ureditev prostovoljstva, nadgradnja programa Starejši za starejše, promoviranje občanske znanosti oz raziskovanja, medgeneracijska solidarnost in sodelovanje v skupnih dogodkih in delavnicah, učenje starejših s prenosom in izmenjavo znanj in veščin, širitev digitalnega izobraževanja in usposabljanja, spremembe v dodeljevanju socialnih pomoči, zaščita človekovih pravic starejših, enakost in nediskriminacija oz. spoprijemanje s starizmom....

Uspešno je sodelovanje z našimi poslanci v evropskem parlamentu (EP), ki nas redno vabijo na svoje predstavitve aktualnih tematik, ki so v obravnavi v EP, posebno tistih, ki zadevajo starejše in medgeneracijske odnose.

Za ZDUS-ovo tiskano informativno revijo ZDUS plus tudi redno prispevajo članke o svojem delu in dogajanjih v EU.

Teme staranja in starejših so vse bolj prisotne tudi v javnih medijih, v lokalnih radio in TV postajah pa kar redni del programa. Uspešno povečujejo ozaveščenost javnosti.

Tudi naša zveza članstvu in drugim zainteresiranim redno posreduje informacije - preko spletne strani, na Facebooku, občasno na Instagramu in Twitterju. Prirejamo tudi informativne razgovore po spletu – spletne kavarne.

2 spodbujanje daljše delovne aktivnosti in sposobnosti za delo

Starostno mejo za upokojitev ob polni pokojninski dobi smo v Sloveniji skozi leta poviševali. Zdaj se delavci upokojijo s 60 let starosti ob 40 let delovne dobe. Z dopolnjenimi 65 leti pa se je možno upokojiti s 15 let delovne dobe. Z zakonsko ureditvijo smo omogočili nadaljevanje opravljanja dela po izpolnjenih pogojih za upokojitev z nekaj omejitvami pri izplačilu pokojnine (dvojni staž).

Nadaljuje se izvajanje aktivne politike zaposlovanja, ki vključuje tudi ukrepe spodbud za vključevanje starejših oseb na delo in možnosti za njihovo učenje, ohranjanje veščin in dograjevanje zanj. V izvajanju je bil tudi projekt spodbujanja delodajalcev za vlaganja v znanje delavcev 45+ in s tem pomoč za uspešno podaljšanje dela, sofinanciran z evropskimi sredstvi.

Pomembne spremembe je prineslo povečanje povpraševanja po delavcih ob pozitivnih gospodarskih gibanjih, povečevanju kapacitet in širjenju poslovanja gospodarskih družb, ki je dalo več možnosti za delo tudi starejšim dela zmožnim in dela voljnim ljudem.

Uveljavljeno je vseživljenjsko izobraževanje (Andragoški center Slovenije, Univerza za tretje življenjsko obdobje, ljudske univerze, šole in centri za izobraževanje odraslih), kjer vse starostne skupine lahko izkoristijo svoje potenciale in za različne namene povečajo svoje kompetence. V preteklih letih je bilo aktualno učenje za delo, obvladovanje tujih jezikov in osebno rast. Zdaj pa se hitro širi usposabljanje za digitalizacijo, za uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije. V te programe se vključujejo tudi starejši ljudje.

V postopku sprejema v Državnem zboru je Zakon o spodbujanju digitalne vključenosti, ki bo s finančno podporo države v prvih dveh letih prioriteto omogočal usposobitev dveh skrajnih skupin na starostni lestvici -mladih, to je dijakov in študentov ter starejših oseb. Z obiskom in zaključenim izobraževanjem pri izbrani inštituciji, bo možno pridobiti tudi digitalni bon za nabavo potrebne opreme. Po razpisih na osnovi tega zakona bo možno tudi ustrezno opremljanje društev upokojencev in podobnih asociacij.

ZDUS je na razpisu MJU dobila tudi projekt Digitalno vključeni, ki bo trajal dve leti. (V njem sta partnerja Simbioza in Zavod IZRIS.) Pripravljena bo digitalna platforma z vsebinami programov aktivnega staranja, ki bo omogočala tudi samostojno učenje za starejše. Predvidena so usposabljanja po vseh pokrajinskih zvezah oz. statističnih regijah s poudarkom na ruralnih področjih. Usposabljanje vključuje tudi uporabo pametnega telefona, komunikacij na daljavo (npr. Zoom) ter e-storitev (zdravje, bančništvo, uprava) ipd.

Ob vsaki priložnosti pa tako odločevalce v državi, javne službe, upravne organe in druge izvajalce raznih storitev opozarjamo, da je dostop do potrebnih storitev in dobrin potrebno zagotoviti tudi tistim osebam, posebej starejšim, ki se ne bodo mogli adaptirati ali ne bodo imeli možnosti za uporabo digitalnih sredstev in elektronskih komunikacij.

3 zagotavljanje dostojanstvenega staranja,

Opažamo pozitivne premike na posameznih področjih, ki vplivajo na staranje, vendar so še vedno prisotne obremenitve, ki učinek teh premikov zmanjšujejo. To so predvsem materialni položaj upokojencev in naraščajoča revščina ter starizem, ki prikrito botruje politikam, odločitvam in ravnanjem.

Nekaj pozitivnih premikov je bilo v zadnjih nekaj letih zaznati na področju gmotnega položaja upokojencev z usklajevanjem pokojnin, izplačevanjem letnih, varstvenih in koronskih dodatkov.

Pokojnine so se v zadnjih treh letih, redno usklajevale z rastjo plač in življenjskih stroškov po določbah veljavnega zakona, poleg tega pa so bile izvedene tudi izredne uskladitve zaradi

odpravljanja zaostankov v izplačilih pokojnin v času ekonomske krize 2010 do 2015. Tako so bili v mesecu januarju 2022 odpravljeni še zadnji zaostanki. Upokojeneci pa opozarjajo da je ob teh izrednih uskladitvah prišlo do nepravilnih razlik med upokojenimi v posameznih letih kar bo treba ob naslednjih uskladitvah popraviti - z dodatno izredno uskladitvijo pokojnin, za vsako leto upokojitve različno.

Varstveni dodatek je uveden kot varovalo za upokojenca z nizkimi prejemki. Prejemajo ga lahko upokojeneci, ki imajo pokojnino pod 591,20 €, vendar je bilo v letu 2020 le 23.500 prejemnikov, od tega slabih 16. 000 starejših od 65 let. To je manj kot polovica upravičencev na osnovi zakona.

Težava, ki povzroča majhen obseg zahtev za uveljavitev te pravice so neživljenjski pogoji za pridobitev, kot je ugotavljanje finančnih možnosti otrok prosilca za sodelovanje pri kritju stroškov življenja prosilca in hipotekarno zavarovanje države, kadar ima prosilec nepremičnino, ki presega vrednost 120.000 €. Izvajanje ukrepa torej ne pripomore dosti k dostojanstvenemu staranju.

Letni dodatek je metodološko določen v 95. členu systemskega zakona ZPIZ-2. Žal ga še nobena Vlada RS, vse do sedaj ni izvajala tako, kot je napisan. Po systemskem zakonu, bi moral biti letni dodatek izplačan v dveh višinah! Vlade RS (zadnji dve) pa ga izplačujejo v petih višinah, kar je izvedeno z zakonom o izvajanju državnega proračuna. Vlada trdi, da je tak pristop bolj socialno naravnan, kar pa odstopa od namena obstoječe pokojninske zakonodaje, ki temelji na vplačanih prispevkih med delovno dobo vsakega zavarovanca. Kadar se odloča o izplačevanju določenih dodatkov upokojencem na način, ki ni skladen z določbami veljavnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kot je to v primeru letnega dodatka, to ogroža veljavni pokojninski sistem. Ta je sicer potreben reforme, vendar s sistematičnim transparentnim pristopom. Podoben učinek imajo interventni i solidarnostni dodatki, čeprav z vidika položaja upokojencev dobrodošli ukrepi.

V letih 2020, 2021 in 2022 je bil nad 300.000 upokojencev in upokojenk, ali polovici vseh, zaradi COVID-19 krize izplačan poseben enkratni letni solidarnostni dodatek v treh višinah, po 300.- €, po 230.- € in po 130.- €. Prejeli so ga prejemniki pokojnin pod 714.- €, oziroma v 2022 pod 732.- €. Ti dodatki so bili izplačani v okviru interventnih zakonov za odpravljanje posledic COVID-19 krize in nimajo podlage v systemskem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. So pa prejemnikom posebni solidarnostni dodatki veliko pomenili za izboljšanje njihovega gmotnega položaja zaradi nizkih pokojnin

Kljub navedenim ukrepom dejansko stanje v deležu upokojencev na pragu in tudi pod pragom tveganja revščine ogroža dostojanstveno staranje med starejšimi ljudmi.

Najrevnejši prebivalci Slovenije zaradi neenakomernega staranja živijo v starejših gospodinjstvih. Raziskovalci ugotavljajo, da pokojnine predstavljajo več kot 95 % vseh razpoložljivih finančnih sredstev (ki so tako rekoč edini vir dohodka) v gospodinjstvih

upokojevcev. Njihove nepremičnine, predvsem stanovanja, so stare in potrebne prenove ter prilagoditve za varnost in nego doma. Državni posegi na tem področju so nepogrešljivi. Za ublažitev razmer tistih, ki imajo in bodo imeli nezadostne pokojnine zaradi relativno nizkih plač ali drugih dohodkov, nizke zavarovalne osnove ali drugih razlogov in ne bodo mogli kriti svojih osnovnih življenjskih potreb, je ZDUS predlagal sprejetje pravilnika o pridobivanju minimalne pokojninske podpore in drugih socialnih pomoči, vezanih na dogovorjeno košarico življenjskih stroškov (košarica blaga in storitev).

Statistični podatki od leta 2017 do 2020, na prvi pogled kažejo pozitiven trend zmanjševanja števila ljudi, ki živijo pod pragom revščine (od 268 tisoč v 2017 na 254 tisoč v 2020) vendar pa podatki v starostni skupini nad 65 let, kažejo drugačen trend in so skrb zbujajoči, ker se je število oseb 65+, ki živijo pod pragom revščine, od leta 2017 do 2020, konstantno povečevalo (s 58 tisoč na 75 tisoč). Delež oseb starejših od 65 let je v letu 2017 znašal 22% od vseh oseb živečih pod pragom revščine, v letu 2020 pa že 30%. Situacija starejših žensk je še bistveno slabša; v letu 2020 jih je pod pragom revščine živelo 52 tisoč (v letu 2017 42 tisoč).

Med upokojevci je po uradnih podatkih in uporabljeni mednarodni metodologiji v letu 2020 živelo pod pragom tveganja revščine (to je zdaj pod 739.- € mesečno za samsko osebo) 19,5 % vseh upokojevcev. V skupini upokojevcev so tudi osebe mlajše od 65 let, zato je ta delež manjši od skupnega deleža za starejše osebe. Tudi v tem kazalcu so dosti nad poprečjem starejše upokojevke, ki živijo same. *

Ob stalnih pritiskih za znižanje cene dela v proizvodnji in storitvah je v Sloveniji visok delež zaposlenih na minimalni plači. Za leto 2022 je ta 1074,43 evro bruto s predvidenim vsakoletnim usklajevanjem z rastjo življenjskih stroškov.

Minimalna plača, ki se giblje blizu praga tveganja revščine, ne more zagotavljati dostojnega življenja, temveč ustvarja revne zaposlene in posledično revne upokojevce.

.....

**// Kot zanimivost prikazujemo podatke o socialnem položaju 34 534 starejših oseb, ki so bile v celi Sloveniji zajete z anketo v okviru programa Starejši za starejše. Anketirani so vstopili v program po letu 2017*

Na vprašanje ali bi lahko plačali potrebno pomoč in ali jim lastni dohodek zadošča za preživetje meseca, jih je le 19%, odgovorilo, da bi pomoč lahko plačali, tega ne bi moglo 27% vprašanih, 19% le delno, 35% respondentov pa na to vprašanje ni odgovorilo. Iz izkušenj v neposrednih stikih s starejšimi osebami prostovoljci programa dodajajo, da anketirani na vprašanja ne želijo odgovoriti, kadar bi bil njihov odgovor negativen.

Še bolj presenetljivi so odgovori na vprašanja, ki zadevajo osnovne življenjske pogoje starejših kot je voda in sanitarije ter preskrba s hrano. Med vprašanimi jih 8% nima tekoče vode, 9% jih nima tople tekoče vode, 8% brez tovrstnega WC in 10% jih nima kopalnice. 7,8 % jih shaja z enim do dveh obrokov na dan, 57 pa jih ne premore niti tega.

Razlike med regijami so znatne, pri čemer so bistveno večji deleži omenjenih fenomenov v Spodnji Podravski in v Južni Primorski regiji (oddaljena naselja), ter v delu osrednje Slovenije (verjetno starejša blokova naselja.) Rezultati pa se težko sprejemljivi za razvito Slovenijo 21. stoletja.//

ZDUS je članica EAPN Slovenija - Evropske mreže za boj proti revščini, ustanovljene leta 1991. EAPN Slovenije je nastal leta 2019. Sestavlja jo 19 organizacij, ki delajo za ali z osebami z izkušnjo revščine kot ključnimi deležniki pri sooblikovanju in soodločanju o politikah na nacionalnih kot tudi na evropski ravni. Njene glavne dejavnosti so usmerjene v boj proti revščini in socialni izključenosti. Članice EAPN Slovenija ugotavljajo, da se je dostop do institucij pri urejanju statusno-administrativnih zadev v času pandemije omejil, prav tako poročajo o nedostopnosti do zdravstvenih storitev. Osebam z izkušnjo revščine so v pomoč in podporo tudi nevladne organizacije, ki pomembno dopolnjujejo sistem socialnega varstva, predvsem z izvajanjem socialnovarstvenih programov in humanitarnih dejavnosti.

V 2021 smo izvedli odmevno mednarodno konferenco Človekove pravice za vse starosti: Spodbujanje vseživljenjskega vidika in medgeneracijskega sodelovanja za spoprijemanje s starizmom. Nosilec naloge je bilo MDDSZ v sodelovanju z AGE platform Europe in ZDZS. Sklepne ugotovitve in priporočila so prenesla **naslednje sporočilo** vsem akterjem v državi in EU:

- V politike, ki urejajo področje staranja tako na državni ravni kakor na ravni EU, je treba vključiti vseživljenjski vidik in pristop k staranju, ki temelji na pravicah.
- Treba je sprejeti učinkovite ukrepe proti starizmu ter podpirati različne dejavnosti in kampanje za ozaveščanje o njegovih negativnih posledicah.
- Ob upoštevanju dokazov o diskriminaciji na podlagi starosti in njenih posledic je treba izboljšati naše zakone, politike in mednarodne mehanizme za varstvo človekovih pravic.
- Okrepiti moramo prizadevanja na ravni EU in v okviru Odprte delovne skupine OZN za staranje za pravno zavezujoče mednarodno orodje na področju človekovih pravic starejših, ki bi okrepilo varstvo človekovih pravic starejših
- Evropska komisija, države članice in civilna družba morajo sodelovati in uporabiti vsa ustrezna orodja za spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in solidarnosti vključno z možnostmi za usposabljanje, izobraževanje in sodelovanje med mladimi in starejšimi, ki so ključne strategije za zmanjšanje starizma;
- Prihodnji trio predsedujočih držav Svetu EU, naj nadaljuje delo na področju politik o staranju, ki temeljijo na človekovih pravicah, vseživljenjskem vidiku, medsektorskem pristopu in priznavanju prispevka starejših v družbi.

Ena od težav, ki bremenijo naše starejše ljudi in jim kratijo možnosti dostojanstvenega staranja je tudi **demenca**. Obseg teh obolenj se s podaljšanjem življenjske dobe povečuje. Ob splošnih težavah dostopnosti do zdravstvenih obravnav so pri tem obolenju še specifičnosti, ki stanje poslabšujejo. Glavni prigovor strokovnjakov in prostovoljcev, ki se ukvarjajo s tem področjem je prepozno ali celo izpad postavitve diagnoze kar otežuje zdravljenje in ne prispeva k dostojanstvenemu staranju prizadetih.

V državi deluje preko 200 demenci prijaznih točk, ki bolnikom in sorodnikom nudijo informacije o razpoznavanju bolezni, možnostih pomoči, usposabljanje za nudenje pomoč in vsestransko oporo.

Tudi v ZDUS smo odprli demenci prijazno točko, kar je kamenček v mozaiku prizadevanj za osveščanje o tej težki in še premalo poznani bolezni.*

Dober prispevek k dostojanstvenemu staranju so organizacijski pristopi **ustvarjanja pogojev za medgeneracijska srečanja**. Po občinah širom Slovenije se povečuje število odprtih medgeneracijskih centrov z bogatimi programi kulturnih, izobraževalnih in ustvarjalnih dogodkov b katerih sodelujejo deležniki vseh starosti. To paleto dopolnjujejo tudi centri dnevnega varstva, ki pomenijo možnost druženja in razbijanja monotonosti življenja starejšim osebam ter del njihove dnevne oskrbe in centri začasne namestitve oseb, ki potrebujejo varstvo a še niso za sprejem v dom starejših.

Pri ZDUS deluje **medgeneracijska koalicija Slovenije MeKoS**, ki jo tvorijo Dijaška organizacija Slovenije, Študentska organizacija Slovenije, Mladinski svet Slovenije in ZDUS. Omogoča skupno nastopanje pred odločevalci v zadevah, ki so izziv tako starejših kot mlajših starostnih skupin in krepi moč obeh v medsebojni podpori. Ta koalicija je v maju 2019 z ZDUS soorganizirala Dneve medgeneracijskega sožitja. Povezovalna strokovna tema je bila »Trg dela in upokojevanje«. Predstavniki vseh generacij so skupaj naslavljali probleme, ki se kot pereči izražajo v naši družbi. V letu 2020 in 2021 smo se morali dogodku odpovedati zaradi epidemije- Za leto 2022 pa smo prireditev zasnovali na temo »Stanovanjska problematika in mobilnost«. K sodelovanju pritegnemo ključne deležnike, ki zagotavljajo strokovni pristop. Prireditev je obogatena s kulturnimi in ustvarjalnimi delavnicami ter razstavami. K sodelovanju so povabljeni tudi pristojni vladni resorji (MDDSZ in MOP).

Prispevek k prijaznejšemu preživljanju starosti pomeni tudi **uvedba brezplačnih prevozov v mestnem in medkrajevem javnem prometu za starejše osebe**, ki je zaživelo v zadnjih dveh letih.

V okviru delovanja društev upokojencev pa **k mobilnosti starejših** pomembno prispeva delovanje **voznikov prostovoljcev**, ki nudijo prevozne storitve vsem starejšim, ne le članom. Praviloma jih finančno podpirajo tudi občine.

4 prispevek politik, povezanih s staranjem k uresničevanju Agende za trajnostni razvoj do 2030

Za to poglavje je treba povzeti primerne odgovore iz vprašalnika OEWGA na temo uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja ZN in iz poročila SLOGE, kar je bilo že posredovano.

.....
*//Naša pokrajinskih zveza Spodnje Podravje je na razpisu Ministrstva za zdravje dobila in izvajala projekt ozaveščanja o demenci, ki se ga je udeležilo nekaj manj kot 1000 občanov (936), še posebej pa so izobrazili preko 400 (416)(prostovoljcev za podporo družinam z obolelim za demenco. //

Tukaj le nekaj uvodnih ugotovitev

K uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja prispevajo normativne rešitve in politike, vse od ustave, preko področnih zakonov do implementacije v praksi. Urejanje trga dela, skrb za zdravje, vključno s preventivnimi akcijami in izboljšanjem dostopnosti, vseživljenjsko učenje, nediskriminacija in zagovorništvo enakosti, odpravljanje oz. preprečevanje revščine, zaščita naravnih bogastev (voda) in varstvo okolja, prometna varnost...

5 izkušnje in posledice epidemije Covid-19

Negativne izkušnje: domovi institucionalne oskrbe arhitektonsko zastareli, neprilagojeni na posebne razmere kot je epidemija; dodatno razkritje neustreznosti standardov in normativov v dejavnosti nege in oskrbe; podcenjeni kadri v tej dejavnosti in njihovo izjemno pomanjkanje; pojavi diskriminacije v (ne)dostopnosti do bolnišnične zdravstvene oskrbe; šibkosti zdravstvenega sistema tudi na primarni ravni s povečanjem čakalnih dob in slabo dostopnostjo; visok delež umrlih; zaprtost in izolacija porajala vprašanja o avtonomnosti in samostojnosti starejših ter uživanja enakih pravic z ostalimi starostnimi skupinami; povečanje osamljenosti ter posledice na fizičnem in psihičnem zdravju; časovna omejitev starejših za opravljanje nakupov (hitro odpravljena); oskrba starejših, ki bivajo sami doma je ostala na ramenih prostovoljcev in humanitarnih organizacij ter organizacij civilne zaščite v lokalnih skupnostih, nezmožnost druženja je ohromila delovanje društev.

Pozitivne izkušnje: povečanje uporabe digitalne informacijske tehnologije, programov in orodij; prepoznavanje vloge in dragocenosti prostovoljstva ter povezav med različnimi starostnimi skupinami; utrjevanje sodelovanja med različnimi akterji na področju nege in oskrbe v vsakdanji praksi; povečanje pritiskov na zdravstveni sistem za iskanje smotrnih rešitev; prilagajanje prostorov v domovih za potrebe diferencirane oskrbe in bivanja glede na zdravstveno stanje; takojšen pristop k deinstitucionalizaciji in širjenju kapacitet dolgoročne oskrbe; pospešeno delo pri sprejemanju Zakona o dolgotrajni oskrbi in končni sprejem; povečanje proračunskih sredstev za plače negovalcev; dvig splošne ozaveščenosti o pomenu duševnega zdravja in počutja posebej starejših in najmlajših starostnih skupin; povečanje solidarnosti med mladimi in starejšimi ob spoznanjih skupnih izzivov; podpora mladim s strani starejših v prizadevanjih za ohranjanje okolja, v borbi proti podnebnim spremembam in v zahtevah po enakem obravnavanju v ukrepu finančnih prejemkov za eksistenčno vzdržnost v času epidemije.

V celotnem obdobju zapor in izolacij je uspešno deloval ZDUS-ov program »Starejši za starejše« v katerem 3500 prostovoljcev letno obiše preko 60 000 vrstnikov, ki živijo sami doma, eni tretjini od teh pa zagotovi tudi potrebno pomoč.. Z delom so nadaljevali tudi med epidemijo v enakem obsegu, le prilagodili so svoje pristope za ohranjanje socialnih stikov ob ukrepih in omejitvah NIJZ. Predvsem so se osredotočili na telefonske razgovore, e-maile,

Skype povezavo, dostavo ali organizacijo dostave hrane, zdravil in drugih potrebščin, ohranjali obiskovanje kjer in kadar je bilo to možno, se sprehodili s svojimi oskrbovanci in jim pomagali premagovati osamljenost ter poskrbeli tudi za psihično sprostitev.

6 aktivnosti in priprave na Dekado zdravega staranja Svetovne zdravstvene organizacije

V letu 2020 je ZDUS izdal posebno informativno broščuro Organizirane oblike zagotavljanja kakovostne starosti, ki predstavlja raznovrstne aktivnosti slovenskih upokoјencev za vzdrževanje stikov, ohranjanje zdravja, fizične in psihične kondicije ter osebno rast in s tem ustvarjanje pogojev za aktivno in bolj zdravo pozno starost ter manjši pritisk na storitve zdravstvene oskrbe. Publikacija je bila posredovana vsem društvom upokoјencev, drugim nevladnim organizacijam in odločevalcem na vseh nivojih. V publikaciji je utemeljena tudi potreba po negovalnih bolnicah kot manjkajoči del v obstoječem zdravstvenem sistemu in element možnih sprostitev posteljnih kapacitet za primere drugih potreb po bolnišničnem zdravljenju.

Stanje na področju zdravstva nas usmerja k razmišljanjem in predlogom za reformo zdravstva, ureditev zavarovalnega sistema v povezavi z zavarovanjem za dolgotrajno oskrbo in ohranjanje ter krepitev javnega zdravstva.

Sedanja ureditev področja zdravstvenega zavarovanja in zdravstvene dejavnosti temelji na zakonih, ki so bili sprejeti v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. V tem skoraj tridesetletnem obdobju so se zgodile v družbi in v samem sistemu spremembe, katerim zdravstvena zakonodaja ni sledila. Spremenila se je demografska struktura prebivalstva, vse večji je delež starejših ljudi oziroma oseb, starejših od 65 let, s tem pa tudi zdravstveno stanje in potrebe ljudi. V zdravstveni službi obravnavajo vse več kroničnih bolezni in bolnikov. Zahteve po zdravstvenih storitvah so, podobno kot drugje po svetu, naraščale hitreje od zdravstvenih zmogljivosti in možnosti zadovoljevanja potreb ljudi po zdravstvenih storitvah oziroma obravnavah. Z razvojem znanosti se spreminjajo medicinska doktrina, načini in postopki zdravljenja. Žal, pri nas zdravstveni sistem tem dejavnikom in spremembam ne sledi dovolj.

Spremeniti bi se morali:

- standardi in normativi za izvajanje zdravstvenih storitev,
- organizacija dela zdravstvene službe.
- tehnologija financiranja,
- način plačevanja izvajalcev tako, da bodo plačani glede na količino, zahtevnost in kakovosti opravljenih storitev.

- Določiti bi bilo potrebno mrežo izvajalcev javne zdravstvene službe. Pri čemer bi bilo smiselno proučiti možnost vključitve nekaterih zasebnih zmogljivosti v izvajanje javnih programov. Te spremembe bi morale predvideti pogoje za ustanovitev javnih zavodov na vseh ravneh.

Srečujemo se s poslabšanjem dostopnosti do zdravstvenih storitev in vse daljšimi čakalnimi dobami. Soočamo se s stihijskim razvojem zdravstvenih zmogljivosti in vsem večjim razkorakom med potrebami in možnostmi njihovega zadovoljevanja. Pokazalo se je, da je razkorak med zahtevami pri uveljavljanju pravic in možnostmi njihovega finančnega kritja vse večji, da z javnimi sredstvi (prispevki) in sredstvi dopolnilnega zavarovanja (za doplačila), ne moremo več uresničiti vseh pričakovanj ljudi. Tako smo prišli v situacijo, ko nekaterih pravic ljudje ne morejo uveljaviti oziroma morajo na kakšno preiskavo in zdravljenje čakati nekaj mesecev ali celo let. To pa ni več vsem dostopno in učinkovito zavarovanje, ki bi zagotavljalo predvideno zdravstveno in socialno varnost prebivalstva. Vse to naj bi rešila že večkrat napovedana in težko pričakovana zdravstvena reforma.

Na področju dolgotrajne oskrbe je bil po 20 letih usklajevanja končno sprejet Zakon o dolgotrajni oskrbi, potrebno pa je sprejeti še zakon o zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, predvidoma v letu 2024 oziroma 2025, ko naj bi bilo novo javno zavarovanje za dolgotrajno oskrbo dokončno vzpostavljeno. Do takrat pa bodo pravice uveljavljene postopoma do leta 2024 in financirane iz državnega proračuna. Sedaj so v razpravi Pravilniki, ki naj bi omogočili izvajanje Zakona o dolgotrajni oskrbi.

Jožica Puhar in sodelavke/ci:
Vera Pečnik, Rosvita Svenšek,
Mateja Strašek, Erik Hofbauer
Rožca Šonc, Beata Akerman

Predsednik, Janez Sušnik